1. Тепмуҫа патĕнче пакча кĕрринеме утрăмăр. Чăх-чĕп йăрансене ан чавăр тесе витте уйне тимĕр сетка тытнă. Мĕн кăна ҫук пуҫ хуралтăсем хушшинче! Ранета, шифер, пралук ҫыххи, кислород баллонĕ.. Пӳрт айккине крыльца тухать. Ун тăрăх хăпарса шалти пӳрте кĕтĕмĕр. Кухньта курмалли нимех те ҫук пек туйăнчĕ: пысăк кăмака холодильник, тăваткал сĕтел. Шалти пӳрте вара тем пысăккăш хрусталь люстра ҫакăнса тăрать. Стенасем ҫинче кавирсемпе ĕрешле турикĕсем, фарфор сервиссем, пăлан мăйракисем. 3б.

2. Сăвăра виҫĕ омоним.
ҫĕр - япала ячĕ
ҫĕр - хисеп ячĕ
ҫĕр - глагол
5б

3. Хура паллă ячĕ ҫине ялан янăракан н сас палли хушсан, хурăн сăвăт - сапа ячĕ пулать. 5б

4

3) Эх кăмăлăм, шухă кăмăлăм, ҫак шыв евĕр хушканатăн-ҫке! 5б.

5. Кирĕҫле

6. Символ - ҫут ҫанталăк е япала сăнарĕ урлă этем пурнăҫĕн, ĕҫ-хĕлĕн е шухăшĕн паллине сăнлакан нумай пĕлтерĕшлĕ кусăмлă ăнлав. 5б

7. Ҫĕр-шывăм хĕвелĕн ҫутипе,
Таврана кăвар касăкла.
Хам кирĕҫ калаҫĕ, - шуталĕ
Хам „мар" тет, ун чухне чăлах.

Антифразăпа ~~сăвă~~ вĕҫне ҫырнă. 5б.

8.

Вĕренсе ҫитĕнме телей тупнă чăвашсене калам тата. Ас туса тăрăр! Пайçăр тăрса тăнă хăвăртан мĕскĕн чăваш тăван халăхăра эсир пулăшса пурăнмалла; вĕсене ăстан та пуçин катаран пулăшу кирлĕ-ха тесе тăхтама мар.

Ан манăр! Вĕсене вĕренме ҫитĕнтерес ~~пулăшу~~ пайтă пуррăчен вĕтла сирĕн ҫинче пулмалла. Эсир вĕсен хушшинчен тухса ҫитĕннĕ ҫынсем.

4б.

... качака пахчана
Калăка кирĕç вăл пучĕ.
Намăс мар-и сана, качака? —
Ӳкрĕ пуçне качака,
Калăк саланчĕ кăна,
Чупрĕ каллех пахчана.

5 б

10. ~~Çăкăр!~~

Çăкăр! Мĕнле хаклă вилъка çăкăр сăмахĕ! 1921-1922 çулсенче Атăл тăрăхĕнче хăрушă выçлăх пулланнă. Ĕçлекенсене 250 г., ыттисене 125 г. çăкăр панă.

Мана кукамай каласа панă тăрăх çăкăра туса илме питĕ йывăр пулнă. Çăкăра туса илме кунĕпе тăрăшса ĕçлемелле пулнă. Çăкăра туса илесси кăна мар, ĕçе те каймалла пулнă. Çăкăра вара тата йывăртарах пулнă. Вăрçă вăхăтĕнче те хĕрарăмсăнах ĕçлемелле пулнă. Килте арçын пулман, арçын ĕçсене те шутламалла пулнă. Пахчинчен кăна мар, урамхинчен çăкăра ялана тăраничен çиеймен. Çăкăра пĕрекетлĕ тытмалла пулнă. Хисепне каласа пĕтерме сăмах та çитес çук. Хурлăхсăр çăкăр хакне, çăкăртан асли çук тесе калама вăтанмасăр. Халĕтен мар халăхра çăкăртан асли çук тесе калана ваттисем.

4 б.

46 б

Председатель: [signature] Будеев В. Г.
Члены жюри: [signature] (Плешкина Н. И.)
[signature] Абрамова Л. П.

Чăваш чĕлхипе литература олимпиадин муниципалитет тапхăрĕ
2021-2022 вĕренӳ çулĕ
Чăваш шкулĕ
7-8-мĕш классем
Ыйтусемпе ĕçсем

1. Текстра орфографи тĕлĕшĕнчен йăнăш çырнă сăмах (сăмахсем) пур. Вĕсене тĕрĕс çырăр.

Теплицă патĕнчен пахча хĕрринелле утрăмăр. Чăх чĕп йăрансене ан чавчăр тесе вите умне тимĕр сетка тытнă. Мĕн кăна çук пулĕ хуралтăсем хушшинче! Фанера, шифер, пралук çăххи, кислород баллонĕ... Пӳрт айкине крыльца тухать. Ун тăрăх хăпарса малти пӳрте кĕтĕмĕр. Кунта курмалли нимех те çук пек туйĕнчĕ: пысăк кăмака, холодильник, тăваткал сĕтел. Шалти пӳртре вара тем пысăкĕш хрусталь люстра çакăнса тăрать. Стенасем çинче кавирсемпе ĕрешлĕ турилкесем, фарфор сервиçсем, пăлан мăйракисем.

2. Сăвăра миçе омоним? Вĕсем мĕнле пуплев пайĕ пулнине çырăр.

Сисĕнмесĕр иртрĕ çĕр.
Çăлтăр пинччĕ, халĕ – çĕр.
Тусăм, сивĕнсем, ан хĕр,
Пултаруллă пул, ан çĕр.

3. Тĕсе пĕлтерекен паллă ячĕ çумне ялан янăракан сас палли хушсан савăт-сапа ячĕ пулать.

Çав савăт-сапа ятне çырăр.

4. Хăшĕ хутсăр предложени?

1) Ăçта пĕрлĕх, унта вăй.
2) Шăл пур чух аш çисе юл.
3) Эх, кăмăлăм, шухă кăмăлăм, çак шыв евĕр хумханатăн-çке!
4) Сăнĕ мĕнле, чунĕ çапла.

5. Ыйту палли вырăнĕнче мĕнле сăмах пулмалла? Хуравне çырăр.

Уй сăмахăн синонимĕ + кан сăмахăн антонимĕ = ?

6. Пăнчăсем вырăнĕнче мĕнле ăнлав пытаннă-ши?

... – çут çанталăк е япала сăнарĕ урлă этем пурнăçĕн, ĕçĕ-хĕлĕн е шухăшĕн паллине сăнлакан нумай пĕлтерĕшлĕ куçăмлă ăнлав.

7. **Çеçпĕл Мишшин «Хурçă шанчăк» сăввинчи çаврана вĕçлĕр. Мĕнле сăвă виçипе çырнине палăртăр.**

Çĕр-шывăм хĕвеллĕн çуталĕ,
Тапранĕ кăвар кайăкла.
Кам хирĕç калаçĕ, – улталĕ,
.....

Вариантсем:

а) Кам «çук» тет, ун чунĕ чăлах. 2,5 б

ă) Кам «мар» тет, ун чунĕ чăлах.

б) «Çук, çук» теекен вăл – чăлах.

8. Панă сăмахсен кирлĕ вариантне суйласа илĕр, клоуз-теста пурнăçлăр.

Вĕренсе çутăлма телей тупнă (а) чăвашсене + калам тата. Ас туса (ă) тăрăр +! Пайсăр тăрса юлнă хăвăрăн мĕскĕн чăваш тăван халăхăра эсир (б) пулăшса + пурăнмалла; вĕсене ăçтан та пулин катаран пулăшу килĕ-ха тесе тăмалла мар.

Ан (в) манăр +! Вĕсене вĕрентсе çутăлтарас (г) éç – пуринчен ытла сирĕн çинче пулмалла. Эсир вĕсен хушшинчен тухса çутăлнă çынсем. (И.Я. Яковлев халалĕнчен) 4 б

Суйламалли вариантсем:

а) чăвашсене, вырăссене, тутарсене, çармăссене;

ă) илĕр, тăрăр, ларăр;

б) савăнтарса, юрлаттарса, тапăртаттарса, пулăшса;

в) хăрăр, манăр, ятлаçăр, ÿпкелешĕр;

г) пулăм, йĕрке, éç, пулăшу, пайта.

9. Çак йĕркесене чăвашла куçарăр.

Побежала коза в огород.	Качака пахчана чупса кайрĕ.
Ей навстречу попался народ.	Ăна хирĕç халăх тухать.
Как не стыдно тебе, егоза? –	Качака мĕнле сана намăс мар! –
И коза опустила глаза.	Качака куçĕсене антарчĕ.
А когда разошелся народ,	Халăх саланса пĕтсен,
Побежала опять в огород. (Н. Рубцов)	Каллех пахчана чупса кайрĕ.

3 б.

10. ***Ахальтен мар халăхра çăкăртан асли çук тесе калаççĕ*** каларăшпа вĕçленекен сочинени-шухăшлав çырăр.

Çăкăр пуçĕпех чи хакли. Иртнĕ пурнăçра çăкăр сахал пулнă, каллех лекеймен.

Вăрçă пуçланнăн халăха питĕ йывăр пулнă. Арçынсем фронтра пулнă. Хĕрсем ачисемпе, ялпа питĕ тăрăшнă. Вăрçă вилекенсем те пулнă. Вĕсемшĕн çăкăр чи хакли пулнă, каллех çиăрса панă. Пĕр татăкпа пĕр çемьене тăрантмалла пулнă.

Сĕтел хушшинче çăкăрпа выляса ларман, каллех таврăнса çисе янă. Ахальтен мар халăхра çăкăртан асли çук тесе калаççĕ.

25
12,5
37,5

3 б.

37,5 б

Председатель: Бордеев В.Г.
Ученик члены: Алексеева И.И., Автономова Г.П.

4-7-8

1. Теплица, чăх-чĕп, чавчăр, айккине, пасăкăм, эрешлĕ, сервизсем.

2. Сăвăра икĕ омоним: çĕр тата хĕр
Сисмесĕр иртрĕ çĕр. (ап. я.)
Çалтăр пинчĕ, халĕ – çĕр. (хисеп я.)
Тусăм, сывĕнсем, ан хĕр, (глагол.)
Пултаруллă пул, ан çĕр. (глагол.)

3. Хура – тĕсе пĕлтерекен паллă ячĕ
н – ялан янăракан сас палли
Хуран.

4. 3

5. хир – уй сăмахăн синонимĕ.
кĕле – кон сăмахăн синонимĕ.
Хирĕçле

6. Олицетворени

7. ă

8. а) чăвашсене
ă) тăрăр
б) пулăшса
в) малтăр
г) ~~ĕç~~

9. Чупса кайрĕ качака пăтенчана
Ача хирĕç халăх тĕлпулчĕ:
Мĕнле палăс мар сана, качака?
Качака варă пуçне усрĕ.
Халăх кайса пĕтессĕн варă
Чуптарчĕ патак пачкана качака

10. Ахальтен мар халăхра çăкăртан асли çук тесе калаççĕ.

Пирĕн сĕтел ~~çийĕнче~~ çăкăр вырăнтăр тесе нумай ĕçлемелле. Анчах çакна нумайăшĕ ăнланмасть. Çак ĕç çуркуннехи ака-суха-ран пуçланать те, кĕркуненччен тăсăлать. Тыр-пула вырса ил-ни, авăн çапни хыççăн, çăнăх пултăр тесе, тыр-пула арманта авăртаççĕ. Вара çак çăнăхран çăкăр пĕçереççĕ. Çăкăр пĕçересси те çăмăл ĕç мар: Малтан чуста тăваççĕ, унтан ăна кăмакана хураççĕ, ~~кăмакара~~ пиçсе çитсен кăлараççĕ.

Алексей Воробьев çырнă „Çăкăр" сăвăра автăр чăваш халăхне мухтани, çăкăра хисепленни курăнать. Вăл çăкăр питне те „тин тухнă хĕвеле" танлаштарать. Ева Лисина та „Çăкăр чĕлли" калавĕнче çăкăра епле хисепленни, ăна çиме ĕмĕтленни пирки калать.

Çăкăр пирки ваттисен сăмахĕсем те чылай: „Çăкăртан асли çук", „Алă çумасăр çăкăр ан тыт", „Çăкăр чĕллине çĕлĕк хывмасăр ан тат" т.ы.т.

Уйрăмах вăрçă вăхăтĕнче питĕ йывăр пулнă. Питĕ нумай çын выçлăхра пурăннă, çăкăр çиес килнĕ. Анчах çак çулсенче тыр пул лайăх мар пулнипе çăкăр çиейменнипе, пĕçерейми. Пĕçерес тесен йывăç хупписемпе, юлашки çăнăх тĕпренчĕкĕсемпе сайра хутра пĕçернĕ. Веçех фронта янă.

Çавăнпа та халăхра çăкăртан асли çук тесе калаççĕ.

5 б.

36 б

Председатель: [signature] Горзеев В.Г.

Члены жюри: [signature] / (Белкина И.И.)

[signature] Абрамова Л.П.